

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО
НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗАСОБАМИ
СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ»**

Виконала: студентка 2 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
заочної форми навчання
DO1-M22z групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта
ПРОДАН Діана Іларіївна

Керівник: **Гордійчук М. С.**,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методик дошкільної освіти

Рецензент: **Мартіна О. В.**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії та методик початкової освіти

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	6
1.1. Підготовка дитини до школи: психолого-педагогічний аналіз проблеми	6
1.2. Формування позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи у контексті особистісної (психологічної) готовності до навчання	12
1.3. Мотиваційна сфера дітей 5-6 років віку як чинник розвитку їх позитивного ставлення до школи	19
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТИ-ШЕСТИ РОКІВ ДО ШКОЛИ	31
2.1. Методика та процедура констатувального експерименту	31
2.2. Система роботи з оптимізації процесу формування у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи	55
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Актуальність теми: Проблема підготовки дошкільників до навчання у школі є актуальною сьогодні, оскільки це важливий крок у доросле життя, і від того, яким він буде, залежить здатність дитини пристосуватися до нових умов і використати власні можливості. Тому задля забезпечення ефективної адаптації дитини до шкільного навчання одним з найважливіших завдань дошкільного навчального закладу є виховання у дітей 5-6 років позитивного ставлення до шкільного навчання, що загалом ґрунтується на розумінні змісту, структури та критеріїв готовності до школи. Це складний, багатокомпонентний, тривалий і взаємозумовлений процес, що значною мірою залежить від дорослих, зокрема їх спільних зусиль у дошкільній освіті. Важливість підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи окреслено у Законі «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти України. У них вказано, що дошкільний вік є базовим етапом фізичного психологічного та соціального становлення дитини. У Базовому компоненті дошкільної освіти містять норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, напередодні її вступу до школи та визначено критерії оцінки готовності дітей 6 років до школи. Проблему підготовки до школи в історичному контексті вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, зокрема Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, Ю. Гільбух, Д. Ельконін, О. Запорожець, С. Ладивір, О. Осадько, О. Проскура, В. Котирло, В. Тарасун, О. Таран та ін.

Зокрема результатом підготовки до школи є формування готовності старшого дошкільника до школи, яку, на сьогодні розуміють, як створення умов і середовища для повноцінної соціальної й особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб упродовж дошкільного дитинства та планового переходу на більш вищий щабель розвитку та здобуття початкової освіти. У контексті проблеми формування готовності до шкільного навчання вчені виокремлюють питання виховання позитивного ставлення до школи, яке пов'язано з соціальною

зрілістю старшого дошкільника. Означене питання частково досліджували А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Кононко, С. Лавренєва, Т. Піроженко, З. Плохій, О. Губенко, О. Левчишена, С. Литвиненко та ін. У своїх працях науковці завважили, що готовність старшого дошкільника до школи тісно пов'язано з питанням соціальної зрілості, оскільки, ступаючи на новий етап особистісного зростання (вступ до школи) він опиняється у певній соціальній позиції, вперше отримавши право і опинившись перед обов'язком виконання соціальної за змістом і формою діяльності, якою є навчання. Проте питання формування позитивного ставлення до школи у дітей 5-6 років, педагогічних умов і змісту означеної проблеми саме у сьогоденних реаліях залишається актуальним, що і зумовило обрання теми магістерського дослідження: «Виховання у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи».

Мета дослідження: дослідити вихованість у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи, обґрунтувати педагогічні умови та розробити програму оптимізації виховання соціалізації дітей 5-6 років в умовах ЗДО. Завдання дослідження: 1. Проаналізувати феномен позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи у контексті проблеми підготовки дітей до навчання у школі. 2. Виявити сутність позитивного ставлення до школи дітей 5-6 років та його основні чинники. 3. Експериментально встановити рівні сформованості позитивного ставлення дітей 5-6 років і схарактеризувати їх. 4. Виділити й обґрунтувати педагогічні умови формування у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи та розробити програму його оптимізації в умовах ЗДО. Об'єкт дослідження: підготовка дітей п'яти-шести років до школи в умовах ЗДО.

Предмет дослідження: педагогічні умови та методи виховання у дітей позитивного ставлення до школи у ЗДО. Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає у тому, що уточнено зміст поняття «позитивне ставлення дитини до школи»; розширено та доповнено зміст понять «чинники виховання позитивного ставлення до школи»; «соціальний розвиток»; уточнено критерії, показники та рівні сформованості у дітей 5 -6 років позитивного

ставлення до школи; розроблено систему роботи з оптимізації процесу виховання у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи в умовах ЗДО, удосконалено педагогічні форми та методи впливу на старших дошкільників в означеному напрямку.

Структура роботи: магістерська робота складається зі змісту, вступу, двох розділів із підпунктами, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 78 сторінок, основного тексту – 72 сторінки, список використаних джерел вміщує 56 найменувань.

ВИСНОВКИ

За результатами теоретичного й емпіричного дослідження проблеми виховання позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи ми дійшли наступних висновків: За першим завданням, було з'ясовано, що підготовку до школи розуміють як створення умов і середовища для повноцінної соціальної й особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб упродовж дошкільного дитинства та планового переходу на більш вищий щабель розвитку та здобуття початкової освіти; це цілеспрямований і послідовний процес, у якому поєднані загальна та спеціальна підготовка до шкільного навчання, а його результатом є сформованість готовності до шкільного навчання та прагнення дітей 5-6 років піти до школи. Сполучною ланкою між особистісною та спеціальною підготовкою є ставлення дітей п'яти-шести років до школи. Критерієм позитивного ставлення дітей вважається рівень розвиненості узагальненого переживання дітьми 5-6 років своєї оцінки певного соціального явища, зокрема школи, крізь призму прийнятих у суспільстві цінностей.

Отже, позитивне ставлення до школи. За другим завданням, визначено, що ставлення дітей 5-6 років до школи відображає: внутрішня соціальна позиція, узагальненість переживань і суб'єктивна оцінка (своєрідний прогноз) навчання у школі, яка сприймається як важливе суспільне явище. Позитивне ставлення до школи вказує на прийняття нової соціальної ролі (учня), налаштованість на успіх у навчальній діяльності, на привабливість нової системи стосунків старших дошкільників із однолітками та дорослими. Разом з тим, з'ясовано, що оцінка дітьми 5-6 років свого бажання стати школярем є мотивуючим чинником навчальної діяльності та поведінки у соціумі в цілому. Структуру позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи утворюють пізнавальний, мотиваційний, емоційно-вольовий і практичний компоненти, що забезпечують взаємозв'язок між всіма складниками готовності до шкільного навчання.

Визначено, що основним чинником формування у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи є ієрархія мотивів, їх супідрядність. Серед найбільш типових мотивів, які визначають зміст ставлення п'яти-шестирічних дітей до школи загалом є: пізнавальні, соціальні, позиційні, ігрові та бажання отримати схвалення дорослого.

Для формування позитивного (ціннісного) ставлення старших дошкільників до школи, важливо, щоб вершину ієрархії посідали навчально-пізнавальні мотиви (основа – пізнавальні інтереси), або соціальні (основа – усвідомлення соціальної значущості навчання; прагнення стати школярем, тобто внутрішня соціальна позиція). За третім завданням, було проведено емпіричне дослідження, результати якого дозволили встановити рівні сформованості у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи та схарактеризувати їх. Так, 18% – це діти з високим рівнем (власне позитивним ставленням) характеризуються тим, що здатні досягнути позицію школяра та розуміють основні функції цієї ролі, з легкістю виконують завдання й спрямовані на соціальні та пізнавальні моменти шкільного життя. Такі діти бажають іти до школи, прагнуть займатися навчальною діяльністю. В цілому вони характеризуються адекватною самооцінкою, мають пізнавальні інтереси, знають ситуації шкільного життя та демонструють це на поведінковому рівні. При цьому їм властиві наполегливість, прагнення до успіху, самостійність, у них відсутня тривога та упереджене ставлення до школи, майбутнього вчителя, однокласників. Натомість 35% дітей 5-6 років виявляють середній рівень і нестійке позитивне ставлення до школи: прагнення зайняти позицію школяра недостатньо виразне. В цілому вони мають уявлення про особливості перебування у школі, навчальну діяльність, але вони не здатні прийняти норми та правила поведінки у школі, перебудувавши власну діяльність. Вони менш самостійні, менш вимогливі до себе, самооцінка в цілому адекватна, пізнавальні інтереси є, але також нестійкі, вони спрямовані на пошук підтримки дорослих й однолітків, а в школі їх приваблюють здебільшого зовнішні атрибути, внутрішня позиція школяра знаходиться на початковому рівні, на рівні

поведінки переважно 69 правильно відображають епізоди шкільного навчання. Діти з низьким рівнем (47%) не виявляють зацікавленості до школи, натомість вони спрямовані на ігрові розваги, на зовнішні несуттєві ознаки навчання (перерви, заняття фізичною культурою), вони легко відмовляються від виконання пізнавальних завдань, які близькі до навчальних, не очікують успіху, мають несформовані пізнавальні інтереси, самооцінка значно занижена (або занадто зависока). У них недостатньо розвинені вольові якості, внутрішня позиція школяра ще не сформувалася, виявляють занепокоєння та тривогу з приводу майбутнього вступу до школи, на рівні поведінки слабо відтворюють ознаки школи, навчальної діяльності. За результатами дослідження вихователів і педагогів встановлено, що дорослі спрямовують свої зусилля переважно на формуванні як загальної, так і спеціальної готовності дітей до школи. Проте основний акцент зроблено на інтелектуальній сфері. Виявлено, що взагалі відсутня робота з мотиваційними й особистісними утвореннями у психіці дітей, серед яких чільне місце займає позитивне ставлення дітей 5-6 років до школи. За четвертим завданням, було розроблено систему роботи з оптимізації виховання у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи. Її основу становлять педагогічні умови, які визначають мету, структуру і зміст програми: розширення знань про школу як соціальну організацію у контексті набуття соціального досвіду дітьми 5-6 років; набуття та використання дитиною досвіду виконання навчальної діяльності; гуманістична спрямованість взаємодії (спілкування) дітей і дорослих, змістом якої є узагальнене ставлення до школи. Основними компонентами програми оптимізації формування позитивного ставлення до школи у дітей 5-6 років є дібрані засоби впливу на зростаючу особистість дошкільника та дорослих - педагогічні прийоми та форми організації освітнього процесу. Всі методи та прийоми, які внесені у програму, осучаснені й модифіковані для забезпечення їх ефективності.

Система роботи спрямована на підвищення ефективності виховних впливів у формуванні позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи та складається з трьох основних розділів: засоби призначені для роботи з дітьми старшої групи,

вихователями ЗДО та батьками дошкільників. Всі вони відповідають змісту педагогічних умов, що і визначає, на нашу думку, ефективність виховання у дітей 5-6 років позитивного ставлення до школи. Перспективи подальшого наукового пошуку полягають у емпіричній перевірці педагогічних умов й встановленні ефективності розробленої системи роботи з виховання позитивного ставлення дітей 5-6 років до школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Т. Позитивне ставлення до себе та інших – запорука здоров'я. Дошкільне виховання. 2017. № 4. С. 6 - 7.
2. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно-орієнтованого виховання. Початкова школа. 2003. № 3. С.1-6.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: В 2-х кн. Кн.1. Київ : Либідь,2003. 280 с.
4. Беленька Г. Особистість випускника дитсадка: базові якості. Дошкільне виховання. 2015. №. 7. С. 11 - 14.
5. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи. Початкова школа. 2005. № 4. С. 4 - 7.
6. Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання. Психологічна газета. 2005. № 23. С. 3 - 7.
7. Брикунець Л. Готовність дитини до навчання у школі. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2012. № 12. С. 32 - 34.
8. Власова О.І Педагогічна психологія: навч. Посібн. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
9. Гільбух Ю. З. Темперамент і пізнавальні здібності школяра: психологія, діагностика, педагогіка. Київ : Ін-т психології АПН України, 1993. 272 с.
10. Готовність дитини до навчання / Упоряд. Максименко С. Д., Максименко К. С., Главник О. П. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 94 с.
11. Готовність дитини до навчання/ Упоряд. С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
12. Губенко О. В. Особливості підготовки та адаптації пяти- та шестирічних дітей до школи. Обдарована дитина. 2010. № 9. С. 50 - 56.
13. Гуменюк О.Є. Психологія впливу: Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 304 с.
14. Діагностика готовності дітей до школи / упоряд. О. Дєдов. Хотин, 2014. 194 с.
15. Дошкільна педагогічна психологія: навч. посіб. За ред. Д. Ф. Ніколенка. Київ : Вища школа, 1987. 183 с. 72

16. Дубініна Н. В. Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людей в освітньому процесі початкової школи : кваліф. робота на здобуття освіт. ступеня магістра : спец. 013 Початкова освіта; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, каф. почат. і проф. освіти Харків, 2021. 69 с.
17. Дусанська Л. Готуйте дитину до школи. Початкова школа. 2010. № 4. С. 75- 76.
18. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
19. Карабаєва І. Вивчення ставлення дітей старшого дошкільного віку до навколишнього світу. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України 2012. Т. 4. Психологія розвитку дошкільника / за заг. ред. С. Д. Максименка. Вип. 8. С.111 - 123.
20. Калуська Л. Дитина йде до школи. Дошкільне виховання. 2004. № 5. С. 12 - 13.
21. Кічук А. Ціннісне ставлення як психологічний феномен. Психологія і суспільство. 2006. № 3. С. 80 - 84.
22. Корякіна І. В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. Бердянськ: БДПУ, 2010. № 3. С. 176 - 185.
23. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і розвиток особистості / Під ред. Л. Проколієнко. Київ : Рад. шк., 1989. 608 с.
24. Кочерга О. Дошкільник на порозі школи. Палітра педагога. 2017. № 3. С. 3 - 5.
25. Кузьмінський А. І. Педагогіка. Київ : Знання.2007. 447 с.
26. Кузьменко В. Як підготовлений наш випускник: Моніторинг індивідуальних досягнень старших дошкільнят. Дошкільне виховання. 2015. № 5. С. 2 - 7.
27. Лазарук А. Цінності людини у науково-психологічному осмисленні. Психологія і суспільство. 2003. №2. С. 20 - 38. 73
28. Левчишена О. Організована підготовка дитини до школи. Завуч. 2009. № 28. С. 18 - 19.
29. Лисенко Н. В. Кирста Н. Р. Педагогіка українського довкілля: У 3. х ч. 42: навч. пос. Київ : Слово, 2010. 360 с.

30. Литвиненко С. С. Школа майбутнього першокласника. Дошкільний навчальний заклад. 2012. № 11. С. 2 - 5.
31. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи: монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 72 с.
32. Мартиненко С. Орієнтовані методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі. Початкова школа. 2008. № 2. С. 39- 41.
33. Мясищев В. Н. Психология отношений. Избр. психол. труды /Под ред. А. А. Бодалева. Москва-Воронеж, 1995. 353 с.
34. Огороднійчук З. В. Психологія дошкільного дитинства. Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. С. 77-113.
35. Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С.84 - 89.
36. Осадько О. Дошкільне дитинство: проблеми соціалізації та збереження психічного здоров'я. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. : Підр. 3-є вид. Київ : Либідь, 2006. С. 408-415.
37. Павелків Р. В, Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432 с. 74
38. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості. Психологія і суспільство. 2005. №4. С. 98 - 121.
39. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка, Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с.
40. Піроженко Т. О. Проблема вивчення ціннісних орієнтацій дошкільників: пошук та результати дослідження. Вісник Інституту розвитку дитини.

- Серія «Філософія, педагогіка, психологія». 2015. Вип. 37. С. 130–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2015_37_23.
41. Піроженко Т. О. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України 2012. Т. 4. Психологія розвитку дошкільника / за заг. ред. С. Д. Максименка. Вип. 8. С. 212 - 223.
 42. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції з педагогіки дошкільної. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 209 с.
 43. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с.
 44. Пісоцька Л. Методика формування знань про робітничі професії у дітей старшого дошкільного віку у формувальному експерименті. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) /за заг. ред. проф. Є. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 2. С. 175 - 184.
 45. Пісоцький О. П. Психологія наuczіння та учіння. Педагогічна психологія: Практикум навч.-метод. посібн. / за заг. ред. О. П. Щотки. 2-е вид. Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя. С. 93 - 124.
 46. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Підр. 2-е вид. Київ : Академ видав, 2013. 464 с.
 47. Поніманська Т.І, Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Київ : Слово. 2004. 352с. 75
 48. Проскура О. О. Підготовка дитини до розумової праці у школі. Початкова школа. 1997. № 10. С. 29 - 38.
 49. Психологічна енциклопедія / Упор. О. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
 50. Рибалко В. В. Особистість: загальна психологічна характеристика, структура, розвиток. Психологія: Підручник. 5-е вид. / Під ред. Ю. Л. Трофімова. Київ : Либідь, 2005. С. 75 - 180.

51. Розвиток пізнавальних процесів дитини / Упоряд. Максименко С. Д., Маценко В. Ф., Главник О. П. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
52. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. 3-е вид. Київ : Либідь, 2004. 288 с.
53. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. К.: Абрис, 1999. 384 с.
54. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
55. Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Методика діагностики готовності до навчання у школі дітей шестирічного віку. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 20 с.
56. Таран О. психологічна готовність дитина до школи. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
57. Таран. О., Полякова О. На роздоріжжі: дитячий садок чи школа. Дошкільне виховання. 2015. №. 7. С. 20 - 21.
Чепка О. Психолого-педагогічні засади готовності дітей старшого дошкільного віку до навчальної діяльності. Науковий вісник Миколаївського державного університету: Зб. наук. праць. Спецвипуск. Педагогічні науки. У 2-х т. Т.1. Психолого-педагогічне забезпечення передшкільної освіти/ за заг. ред. О. Будака, О. Пехоти. Миколаїв : МДУ, 2008. С. 231 - 238.
58. Я хочу, я можу, я буду добре вчитись / Упорядник Т. Гончаренко. Київ : Редакція Загально-педагогічних газет, 2003. 128 с.